

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра гігієни та медичної екології

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи

Світлана КОТЮЖИНСЬКА

01 вересня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ГІГІЄНА»

Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

2022

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Медицина» підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії зі спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я», ухваленою Вченою Радою ОНМедУ (протокол № 9 від 23 червня 2022 року).

Розробники:

завідувач кафедри, з.д.н.т., д.мед.н професор Бабієнко В.В.
завуч кафедри, ст.вик. Шейх Алі Д.Х.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри
Протокол № 10 від 27.06.2022 р.

Завідувач кафедри

Володимир БАБІЄНКО

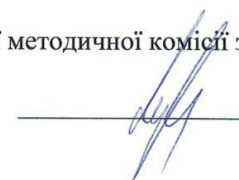
Погоджено із гарантом ОПП

Валерія МАРІЧЕРЕДА

Схвалено предметною цикловою методичною комісією з медико-біологічних дисциплін ОНМедУ
Протокол № 6 від 30.06.2022 р.

Голова предметної циклової методичної комісії з медико-біологічних дисциплін ОНМедУ

Олена АППЕЛЬХАНС

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри
Протокол № ___ від “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
2 курс		
Загальна кількість:	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» Спеціальність 222 «Медицина» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Денна форма навчання</i>
Кредитів:3		<i>Обов'язкова дисципліна</i>
Годин: 90		<i>Рік підготовки: 2</i>
Змістових модулів: 4		<i>Семестри III- IV</i>
		<i>Лекції (18 год.)</i>
		<i>Семінарські (0 год.)</i>
		<i>Практичні (44 год.)</i>
		<i>Лабораторні (0 год.)</i>
	<i>Самостійна робота (28 год.)</i>	
	<i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i>	
	<i>Форма підсумкового контролю – залік</i>	
6 курс		
Загальна кількість:	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я» Спеціальність 222 «Медицина» Рівень вищої освіти другий (магістерський)	<i>Денна форма навчання</i>
Кредитів:2		<i>Обов'язкова дисципліна</i>
Годин: 60		<i>Рік підготовки: 6</i>
Змістових модулів: 4		<i>Семестри XI-XII</i>
		<i>Лекції (0 год.)</i>
		<i>Семінарські (0 год.)</i>
		<i>Практичні (20 год.)</i>
		<i>Лабораторні (0 год.)</i>
	<i>Самостійна робота (40 год.)</i>	
	<i>у т.ч. індивідуальні завдання (0 год.)</i>	
	<i>Форма підсумкового контролю – диф.залік</i>	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни, компетентності, програмні результати навчання.

Мета: вивчення теоретичних основ профілактичної медицини, зокрема гігієни, як науки, яка є базисом профілактичної складової професійного світогляду фахівця за спеціальністю «Медицина»; опанування здобувачами вищої освіти необхідних знань, умінь, дій, цільових завдань, навичок, які відповідають кінцевим цілям вивчення навчальної дисципліни відповідно до Стандарту вищої освіти України.

Завдання:

- Закладення теоретичних основ гігієни, як науки (термінологія, закони, методи, принципи гігієнічного нормування. Нормативно-методичне забезпечення застосування профілактичних заходів) та відпрацювання практичних навичок щодо: профілактики захворювань інфекційного та неінфекційного походження у відповідності до основ чинного законодавства України;
- Опанування лабораторних методів дослідження (органолептичні, фізичні, хімічні, біологічні, бактеріологічні методи);
- Використання сприятливих оздоровчих факторів навколишнього середовища для зміцнення здоров'я людини, загартування організму тощо

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Загальних (ЗК):

- ЗК1 - Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК2 - Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК3 - Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4 - Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК5 - Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК6 - Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК10. Здатність використовувати інформаційні і комунікаційні технології
- ЗК11. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел
- ЗК12. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
- ЗК13. Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем
- ЗК14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав и свобод людини і громадянина в Україні
- ЗК15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
- ЗК16. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт
- ЗК17. Прагнення до збереження навколишнього середовища

Спеціальних (СК):

- СК2 – Здатність до визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень та оцінки їх результатів.
- СК4 - Здатність до визначення необхідного режиму праці та відпочинку при лікуванні захворювань.
- СК 5 - Здатність до визначення характеру харчування при лікуванні захворювань.
- СК6. Здатність до визначення принципів та характеру лікування та профілактики захворювань
- СК13 - Здатність до проведення санітарно-гігієнічних та профілактичних заходів.
- СК14- Здатність до планування і проведення профілактичних та протиепідемічних заходів щодо інфекційних хвороб.
- СК17 - Здатність до оцінювання впливу навколишнього середовища, соціально-економічних та біологічних детермінант на стан здоров'я індивідуума, сім'ї, популяції
- СК21- Здатність зрозуміло і однозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію з проблем охорони здоров'я та дотичних питань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН1 Мати ґрунтовні знання із структури професійної діяльності. Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує оновлення та інтеграції знань. Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.
- ПРН2 Розуміння та знання фундаментальних і клінічних біомедичних наук, на рівні достатньому для вирішення професійних задач у сфері охорони здоров'я.
- ПРН3 Спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у сфері охорони здоров'я і є основою для проведення досліджень, критичне осмислення проблем у сфері медицини та дотичних до неї міждисциплінарних проблем.
- ПРН10 Визначати необхідний режим праці, відпочинку та харчування на підставі заключного клінічного діагнозу, дотримуючись відповідних етичних та юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами.
- ПРН19 Планувати та втілювати систему протиепідемічних та профілактичних заходів, щодо виникнення та розповсюдження захворювань серед населення.
- ПРН20 Аналізувати епідеміологічний стан та проводити заходи масової й індивідуальної,

загальної та локальної профілактики інфекційних захворювань.

ПРН21 Відшукувати необхідну інформацію у професійній літературі та базах даних інших джерелах, аналізувати, оцінювати та застосовувати цю інформацію.

ПРН23. Оцінювати вплив навколишнього середовища на стан здоров'я людини для оцінки стану захворюваності населення.

ПРН24. Організувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.

ПРН29. Планувати, організувати та проводити заходи зі специфічної профілактики інфекційних захворювань, в тому числі згідно з Національним календарем профілактичних щеплень, як обов'язкових так і рекомендованих. Управляти залишками вакцин, організувати додаткові вакцинальні кампанії, у т.ч. заходи з імунопрофілактики.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати: Методи профілактики захворювань, методи лабораторних досліджень навколишнього середовища, нормативно-правові основи Санітарного Законодавства.

Вміти: Надавати відповідну санітарно-гігієнічну оцінку за результатами лабораторних досліджень факторів мікроклімату, оцінювати якість води за результатами хімічних та мікробіологічних досліджень.

Проводити:

- оцінку фізичного розвитку дітей та підлітків за результатами антропометричних досліджень
- профілактичні санітарно-гігієнічні заходи по боротьбі з ВЛІ
- люксометрію рівня природного і штучного освітлення приміщень різного призначення
- відбір проб води на хімічні та мікробіологічні показники.
- хімічний аналіз молочної продукції на предмет фальсифікації.
- оцінку раціону харчування різних вікових груп на відповідність встановленим нормативам
- хімічне, органолептичне, бактеріологічне дослідження якості продуктів харчування та води
- профілактику професійних захворювань та отруєнь
- Визначати біодозу ультрафіолетового випромінювання використовуючи прилад Горбачова.

3. Зміст навчальної дисципліни «Гігієна»

2 курс

Змістовий модуль 1. Комунальна гігієна

Тема 1. Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, методи гігієнічних досліджень.

Профілактична спрямованість вітчизняної медицини, профілактика громадська та особиста, первинна, вторинна та третинна, визначальні пріоритети. Санітарія як галузь практичної діяльності охорони здоров'я. Різновиди санітарії. Значення знань гігієни для формування професійного мислення та практичної діяльності лікарів різних фахів. Поняття про методологію як вчення про наукове пізнання дійсності. Основи методології гігієни: загальнофілософські закони та категорії, їх використання в гігієні. Теоретичні основи гігієни, їх сутність, внесок найбільш визначних вітчизняних вчених-гігієністів для їх наукового обґрунтування, тлумачення і практичного використання. Методи та методики гігієнічних досліджень, їх класифікація. Методи вивчення стану навколишнього середовища і його гігієнічної оцінки, методи вивчення впливу навколишнього середовища на здоров'я людини. Специфічні методи гігієнічних досліджень.

Тема 2. Гігієнічне значення сонячної радіації.

Фізичні основи випромінювання Сонця. Поняття про сонячну активність, «сонячний вітер», міжпланетне магнітне поле. Взаємодія складових сонячної радіації з магнітосферою і

атмосферою Землі. Сонячний спектр на межі атмосфери та земній поверхні. Значення озонового шару атмосфери, озонові «дірки». Вплив сонячної активності на біосферу, організм людини та здоров'я населення.

Гігієнічне значення інфрачервоного випромінювання Сонця, патологія, що викликається надмірною його дією, її профілактика. Інфрачервоне випромінювання штучного походження та використання його джерел в медицині.

Гігієнічне значення видимого випромінювання Сонця та використання його в медицині, прилади для визначення. Питання біобезпеки застосування сонячної радіації.

Гігієнічне значення ультрафіолетового випромінювання Сонця.

Гігієнічне значення ультрафіолетового випромінювання Сонця та використання його в медицині, прилади для визначення. Біогенна та абіогенна дія ультрафіолетових променів.

Недостатнє та надмірне ультрафіолетове опромінення, їх негативний вплив на організм.

Поняття про еритемну та профілактичну дозу ультрафіолетового опромінення. Штучні джерела ультрафіолетового випромінювання та їх порівняльна гігієнічна характеристика.

Використання природної та штучної ультрафіолетової радіації для профілактики захворювань людини, профілактики шкідливого впливу фізичних, хімічних та біологічних чинників. Особливості впливу ультрафіолетового випромінювання на людей похилого віку. Особливості використання УФВ для первинної та вторинної профілактики різних захворювань у людей похилого віку. Питання біоетики при застосуванні ультрафіолетового випромінювання.

Тема 3. Гігієнічне значення складових біосфери (атмосфери, гідросфери, літосфери).

Біосфера, її складові (атмосфера, гідросфера, літосфера). Вчення В.І. Вернадського про ноосферу.

Атмосфера та її будова. Природний хімічний склад атмосферного повітря та гігієнічне значення окремих його складових. Кисень, азот, діоксид вуглецю, озон, їх біологічна роль.

Атмосферний тиск та його вплив на організм. Електричний стан атмосфери (іонізація повітря, електричне поле Землі, геомагнітне поле, електромагнітні поля радіочастот та інші), його гігієнічне значення.

Денатурація біосфери. Основні джерела, види і наслідки антропогенного забруднення атмосферного повітря та повітря закритих приміщень. Характеристика джерел забруднення атмосфери у населеному пункті. Закономірності розповсюдження забруднень в атмосфері, фактори, від яких залежить рівень забруднення повітря. Трансформація хімічних речовин у атмосферному повітрі. Вплив забрудненого повітря на здоров'я і умови проживання населення. Безпосередня дія на організм: гострі отруєння, хронічні специфічні та неспецифічні захворювання. Опосередкована дія за рахунок атмосферної циркуляції, послаблення ультрафіолетової радіації, зниження рівня освітленості тощо. Шляхи та засоби профілактики негативного впливу забрудненого атмосферного повітря на здоров'я. Біоетичні аспекти та питання біобезпеки денатурації біосфери.

Тема 4. Гігієна погоди та клімату. Акліматизація, геліометеотропні реакції та їх профілактика, біоетичні засади оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.

Погода, визначення поняття. Основні закономірності формування погоди. Погодоформуючі та погодохарактеризуючі фактори. Види атмосферної циркуляції, основні термобаричні утворення: антициклони, циклони, атмосферні фронти. Прямий і опосередкований вплив погоди на здоров'я людини. Медичні класифікації погоди.

Геліометеотропні реакції здорової та хворої людини. Профілактика геліометеотропних реакцій: перманентна, сезонна, термінова. Вплив погоди на динаміку забруднення атмосферного повітря. Поняття про температурну інверсію.

Клімат, визначення поняття. Кліматоформуючі та кліматохарактеризуючі фактори і показники. Загальні та прикладні (медична, будівельна) класифікації клімату. Кліматичні особливості різних географічних регіонів. Клімат, здоров'я і працездатність. Поняття про медичну географію і медико-географічне картографування. Акліматизація. Фази акліматизації. Кліматотропні реакції здорової та хворої людини, їх профілактика. Особливості акліматизації в умовах полярних зон, пустель, високогір'я, сухих та вологих

тропіків. Використання клімату з лікувально-оздоровчою метою. Особливості впливу різних типів погоди на здоров'я людей похилого віку. Особливості впливу різних типів клімату на здоров'я людей похилого віку. Прояви геліометеотропних реакцій у людей похилого віку та їх профілактика. Особливості перебігу фаз акліматизації у людей похилого віку. Біоетичні аспекти та питання біобезпеки впливу природних та антропогенних факторів на здоров'я людини.

Біологічні ритми та стан здоров'я. Поняття про біологічні ритми. Передумови та причини виникнення медичної біоритмології як науки. Основні біоритмологічні типи. Десинхроноз як основний вид хронопатології. Види десинхронозів. Біоритмологічні принципи раціональної організації навчальної та професійної діяльності. Поєднання часу навчальних занять з часом оптимуму фізіологічних функцій організму. Рухова активність як синхронізатор біологічних ритмів. Раціональна організація вільного часу як важливий фактор реалізації амплітудно-фазової програми біоритмів. Хроногігієна як основа профілактики десинхронозів.

Тема 5. Гігієна населених місць. Гігієна житла. Мікроклімат, опалення, вентиляція, природне та штучне освітлення, методи їх вимірювання і гігієнічна оцінка.

Житло, соціально-гігієнічні проблеми житлового будівництва в Україні та інших країнах світу. Види житлових та громадських будівель. Гігієнічна характеристика будівельних і оздоблювальних матеріалів.

Гігієнічне значення фізичних властивостей повітря (температури, вологості та швидкості руху). Мікроклімат і його гігієнічне значення. Види та вплив дискомфортного (охолоджуючого і нагріваючого) мікроклімату на теплообмін людини та її здоров'я. Особливості впливу нагрітого мікроклімату на людей похилого віку, їх прояви та профілактика. Особливості впливу охолоджуючого мікроклімату на людей похилого віку, їх прояви та профілактика. Методи і показники оцінки комплексної дії мікроклімату на організм людини (фізичне моделювання, ефективно-еквівалентні температури, результуючі температури та інші).

Гігієнічне значення природного і штучного освітлення в житлових та громадських приміщеннях, їх гігієнічна оцінка.

Методи визначення і гігієнічної оцінки пилових, хімічних та бактеріологічних забруднень повітря. Основні поняття про види, гігієнічне значення та показники вентиляції. Необхідний та фактичний об'єм і кратність вентиляції, їх наукове обґрунтування. Поняття про повітряний куб.

Несприятливі фізичні та хімічні фактори при експлуатації побутової техніки. Гігієнічна характеристика природних і синтетичних будівельних та оздоблювальних матеріалів і виробів з них. Гігієна та біобезпека житла при застосуванні сучасних хімічних сполук в побуті.

Міський транспорт та інші несприятливі фактори навколишнього середовища в умовах населеного пункту (шум, вібрація, електромагнітні поля, забруднення повітря, надмірні психогенні навантаження тощо), їх джерела та заходи по усуненню шкідливої дії.

Гігієнічні та соціально-гігієнічні проблеми сучасного села.

Гігієнічні особливості планування і забудови сільських населених пунктів. Санітарно-технічне оснащення сільського житла. Шляхи підвищення рівня комунальних умов для жителів сільської місцевості.

Державний санітарний нагляд за будівництвом житлових і громадських будівель, їх санітарно-технічним устаткуванням. Біобезпека житлових і громадських будівель та споруд.

Тема 6 Вплив природного освітлення на організм здорової і хворої людини.

Видиме випромінювання Сонця, його спектр, гігієнічне значення, гігієнічне значення природного освітлення приміщень різного призначення (житлових, навчальних, виробничих, лікарняних та інших).

Вплив освітлення на функції зору, стан центральної нервової системи та працездатність. Методика оцінки природного освітлення приміщень.

Зовнішні та внутрішні фактори, які впливають на рівень природної освітленості приміщень;

геометричний, світлотехнічний методи оцінки природного освітлення приміщень.
Гігієнічні вимоги до природного освітлення приміщень.

Тема 7. Гігієнічна оцінка штучного освітлення в побутових і виробничих умовах.

Гігієнічне значення штучного освітлення.

Методика гігієнічної оцінки штучного освітлення приміщень різного призначення, в тому числі стоматологічних закладів; його показники, оцінка результатів.

Гігієнічна характеристика джерел штучного освітлення.

Види та системи штучного освітлення. Освітлювальна арматура та її гігієнічна оцінка.

Тема 8 Пил , профілактика захворювань обумовлених пилом. Вплив забруднень атмосферного повітря на організм людини. Методи оцінки. Вентиляція - як фактор оздоровлення повітряного середовища

Виробничий пил, його класифікація, профілактика шкідливої дії.

Системи підсилення руху повітря в приміщеннях. Природна та штучна вентиляція.

Гігієнічне значення вентиляції приміщень. Види, класифікація вентиляції приміщень комунально-побутового та виробничого призначення.

Показники ефективності вентиляції. Необхідний та фактичний об'єм і кратність вентиляції, методи їх визначення.

Кондиціонування повітря. Принципи побудови кондиціонерів.

Тема 9 Фізіологічне , гігієнічне та епідеміологічне значення води. Джерела питного водопостачання, методи оцінки їх доброякісності .

Вода як фактор навколишнього середовища, її гігієнічне значення. Норми споживання води в залежності від рівня комунального і санітарно-технічного благоустрою населеного пункту, умов життя, перебування і діяльності людини. Загальні гігієнічні вимоги до якості питної води, її органолептичних властивостей, хімічного складу, епідемічної безпеки.

Джерела водопостачання, їх порівняльна гігієнічна характеристика.

Централізована і децентралізована системи водопостачання, їх порівняльна гігієнічна характеристика. Наукове обґрунтування нормативів якості питної води. Державні санітарні правила і норми якості води. Методи очистки води: основні (освітлення, знебарвлення та знезараження) та спеціальні (знезалізнення, пом'якшення, демінералізація, дезодорація, дезактивація, фторування, дефторування та інші).

Децентралізована система водопостачання. Гігієнічні вимоги до облаштування і експлуатації шахтних колодязів та каптажів джерел. «Санація» колодязів і знезараження води в них.

Загальна схема облаштування головних споруд водопроводу з підземних та поверхневих джерел водопостачання. Водопровідна мережа та її облаштування. Причини забруднення та інфікування води у водопровідній мережі; методи попередження. Санітарний нагляд за водопостачанням населених міст. Зони санітарної охорони головних споруд водопроводу. Біоетичні аспекти та питання біобезпеки використання джерел водопостачання. Значення якості питної води у біобезпеці населення.

Тема 10. Значення органолептичних показників води, як показник доброякісності.

Нормування. Хімічний склад питної води, як показник доброякісності та безпеки.

Нормування.

Вода як етіологічний фактор захворювань неінфекційної природи. Небезпечність для здоров'я людини надмірного вмісту у воді різноманітних хімічних речовин природного походження та хімічних сполук, що потрапляють внаслідок антропогенного забруднення у водні джерела та питну воду при її очистці та інших способах поліпшення якості. Поняття про біогеохімічні провінції. Ендемічний флюороз, водно-нітратна метгемоглобінемія.

Гігієнічне значення недостатнього вмісту деяких мікроелементів у воді для виникнення карієсу (фтор), ендемічного зобу (йод) та інших захворювань.

Тема 11. Епідеміологічна безпека водопостачання. Нормування.

Епідеміологічне значення води. Роль води і умов водопостачання у розповсюдженні інфекційних захворювань. Класифікація інфекційних захворювань, збудники яких передаються водою (холера, черевний тиф, дизентерія та ін.). Роль санітарно-показових мікроорганізмів для оцінки якості питної води за бактеріальним складом (колі-індекс, коли-

титр, мікробне число).

Тема 12. Гігієна ґрунту та очистка населених місць.

Ґрунт, визначення поняття. Походження, формування, механічна структура, фізичні властивості та хімічний склад ґрунту. Гігієнічна оцінка різних видів ґрунтів. Геохімічна, геоендемична характеристика ґрунтів. Джерела забруднення ґрунту в сучасних умовах індустріалізації та хімізації народного господарства. Вплив забрудненого ґрунту на здоров'я і санітарні умови життя населення. Роль ґрунту у виникненні та розповсюдженні інфекційних захворювань (анаеробних інфекцій) та інвазій. Ґрунт і захворювання неінфекційної етіології. Процеси та показники самоочищення ґрунту. Оцінка санітарного стану ґрунту за хімічними і біологічними показниками. Теоретичні основи і методика гігієнічного нормування – гранично допустимих концентрацій вмісту шкідливих хімічних речовин у ґрунті. Значення санітарного стану ґрунту та санітарної охорони водних об'єктів у біобезпеці населення. Принципи очищення населених місць. Системи та споруди для тимчасового зберігання, видалення, знешкодження та утилізації твердих і рідких відходів побутового та виробничого походження. Рідкі відходи, їх класифікація та санітарно-епідемічне значення. Каналізування населених місць, його значення в профілактиці інфекційних захворювань. Вплив каналізування населених місць на санітарний стан ґрунту і умови проживання населення. Загальна схема та споруди для очистки побутових стічних вод. Очистка стічних вод та санітарна охорона водойм. Наукові основи охорони відкритих водойм. Поняття про малу каналізацію та умови її використання. Особливості збору, тимчасового зберігання, видалення та знешкодження відходів з лікувально-профілактичних закладів (стічних вод, відходів хірургічних, інфекційних та інших відділень).

Методики знешкодження та утилізації промислових і радіоактивних відходів. Гігієнічні вимоги до місць та видів поховання померлих. Гігієнічна характеристика кремації.

Тема 13. Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з гігієни водопостачання, мікроклімату та якості атмосферного повітря.

Змістовий модуль 2. «Гігієна харчування»

Тема 14. Харчування і здоров'я людини. Розрахунок індивідуальних потреб організму у основних нутрієнтах. Енерговитрати. Харчовий статус.

Харчування, як чинник здоров'я населення. Фактичний стан харчування населення України. Теорії харчування, функції їжі та види харчування. Раціональне харчування, його принципи. Поняття про аліментарні захворювання, їх класифікацію, причини виникнення, розповсюдженість на Україні. Гігієнічне значення харчових речовин (білків, вуглеводів, мінеральних речовин, вітамінів), продуктів харчування у профілактиці захворювань. Методики визначення енерговитрат людини та потреб в основних нутрієнтах. Біобезпека харчування (епідбезпека та санітарна якість продуктів харчування).

Тема 15. Жиророзчинні вітаміни. Їх фізіологічне значення. Профілактика гіпо- та гіпервітамінозів.

Жиророзчинні вітаміни, їх види та значення в роботі організму людини. Препарати жиророзчинних вітамінів, їх значення. Захворювання обумовлені недостатнім, або надмірним вживанням жиророзчинних вітамінів. Профілактика гіпо- та гіпервітамінозів у практиці лікаря.

Тема 16. Водорозчинні вітаміни. Їх фізіологічне значення. Профілактика гіповітамінозів.

Водорозчинні вітаміни, їх види та значення в роботі організму людини. Препарати водорозчинних вітамінів, їх значення. Захворювання обумовлені недостатнім вживанням водорозчинних вітамінів. Профілактика гіпо- та гіпервітамінозів у практиці лікаря.

Тема 17. Роль і значення продуктів тваринного походження в харчуванні. М'ясо, риба, птиця, яйця.

Харчова та біологічна цінність м'яса та м'ясних продуктів. Кількісний та якісний склад. Вплив білків та жирів тваринного походження на організм здорової та хворої людини. Поняття про товарне сусідство. Захворювання, що передаються з м'ясом, та ін. продуктами

тваринного походження їх профілактика.

Тема 18. Роль і значення молока, молочних продуктів у харчуванні.

Харчова та біологічна цінність молока та молочних продуктів. Молоко, як джерело повноцінних білків. Харчові непереносимості, пов'язані з вживанням молочних продуктів. Захворювання, що передаються через молоко. Профілактика.

Тема 19. Роль і значення продуктів рослинного походження у харчуванні.

Харчова та біологічна цінність продуктів рослинного походження. Кількісний та якісний склад. Вплив рослинних білків, жирів та вуглеводів на організм здорової та хворої людини. Захворювання, обумовлені вживанням продуктів рослинного походження. Профілактика.

Тема 20. Профілактика харчових отруєнь мікробного походження

Харчові отруєння мікробної природи. Харчові токсикоінфекції, етіологія, патогенез, профілактика. Бактеріальні токсикози. Ботулізм, етіологія, патогенез, профілактика. Стафілококовий токсикоз, етіологія, патогенез, профілактика. Мікотоксикози, їх етіологія, діагностика, клініка, профілактика.

Тема 21. Профілактика харчових отруєнь немікробного походження.

Харчові отруєння немікробної природи, продуктами, токсичними за своєю природою, продуктами, які придбали отруйні властивості за умов зберігання, продуктами, забрудненими токсичними речовинами (ксенобіотиками) – важкими металами, пестицидами та іншими.

Харчові отруєння невстановленої етіології, гіпотези їх виникнення, особливості клініки. Значення харчових ланцюгів в міграції токсичних і радіоактивних речовин з різних об'єктів навколишнього середовища до організму людини. Вплив залишкових кількостей хімічних речовин в харчових продуктах на здоров'я населення.

Тема 22. Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з дослідження продуктів харчування на бактеріологічне, хімічне, паразитологічне забруднення та ознаки фальсифікації.

Змістовий модуль 3. «Гігієна праці»

Тема 23. Робота і праця – визначення понять. Основні форми робочої діяльності.

Працездатність та її фази. Втома та перевтома. Синдром професійного вигорання.

Організація робочого місця. Монотонність праці, її профілактика. Вимушене положення тіла, напруження окремих органів і систем та профілактика захворювань, пов'язаних з ними. Поняття про важкість та напруженість праці. Ергономіка.

Фізіолого-гігієнічні особливості праці літньої людини. Показники важкості та напруженості праці літніх людей і їх зміни під час трудової діяльності. Вплив несприятливих чинників виробничого середовища на темп старіння працівника.

Гігієнічні вимоги до режиму праці. Санітарне законодавство про охорону праці. (КЗпП України). Питання біоетики та біобезпеки в гігієні праці. Захворювання, пов'язані з високим рівнем нервово-психічного напруження, інтенсифікацією виробничих процесів.

Тема 24. Профілактика захворювань, обумовлених фізичними факторами виробничого середовища.

Шкідливі та небезпечні фактори умов праці та виробничого середовища. Вплив фізичних факторів виробничого середовища (шум, вібрація, високочастотні електромагнітні коливання тощо) на здоров'я працюючих.

«Шумова» хвороба та її профілактика. Вібраційна хвороба та її профілактика.

Виробничий мікроклімат, фактори, що його зумовлюють, вплив несприятливого мікроклімату на здоров'я працюючих, профілактичні заходи.

Особливості гігієни праці при зниженому та підвищеному атмосферному тиску. Висотна, гірська, декомпресійна, кесонна хвороби, їх профілактика.

Тема 25. Профілактика захворювань, обумовлених хімічними та біологічними факторами виробничого середовища.

Хімічні фактори виробничого середовища. Канцерогенні, мутагенні, алергенні чинники у виробництві, профілактика їх шкідливого впливу. Виробничий пил, його класифікація,

профілактика шкідливої дії. Виробнича токсикологія. Комплексна, комбінована, поєднана дія виробничих шкідливостей. Біологічні фактори у виробництві, профілактика їх несприятливої дії. Гігієнічні вимоги до опалення, вентиляції та освітлення виробничих приміщень. Методи і засоби профілактики виробничого травматизму. Питання біоетики та біобезпеки в профілактиці дії шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища.

Тема 26. Гігієнічна оцінка умов праці медичного персоналу різних структурних підрозділів ЛПУ.

Професійні захворювання лікарів різних спеціальностей. Оцінка шкідливих факторів середовища при роботі у різних структурних підрозділах ЛПЗ. Санітарно-гігієнічний і протиепідемічний режим у лікарні, поліклініці. Заходи профілактики. Вимоги до режиму профілактики респіраторних та кишкових захворювань серед хворих і персоналу під час епідемії.

Тема 27. Особливості умов праці медичних працівників під час надзвичайних ситуацій.

Вивчення виробничих процесів під час надзвичайних ситуацій з метою виявлення проміжних, кінцевих шкідливих продуктів і розробка рекомендацій щодо захисту персоналу від їх несприятливих впливів. Розробка санітарно-гігієнічних заходів, спрямованих на попередження профзахворювань та методи покращення умов праці.

Тема 28. Професійні захворювання і отруєння та їх профілактика.

Професійні отруєння та їх профілактика.

Гігієна праці в основних галузях промислового та сільськогосподарського виробництва, жінок та підлітків, осіб похилого віку та людей з обмеженими можливостями.

Засоби індивідуального захисту від шкідливих і небезпечних факторів виробничого середовища (захист тіла, зору, слуху, органів дихання).

Тема 29. Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з визначення шкідливих та небезпечних показників у межах робочої зони.

Змістовий модуль 4. «Радіаційна гігієна»

Тема 30. Гігієнічна оцінка впливу іонізуючого випромінювання на організм людини.

Методи профілактики.

Вплив рентгенівських променів та γ -випромінювання, а також потоків α - та β -частинок (електронів), протонів, позитронів, нейтронів та інших заряджених частинок на організм людини. Методи профілактики.

Тема 31. Гігієнічна оцінка впливу неіонізуючого випромінювання на організм людини. Методи профілактики.

Позитивні та негативні ефекти впливу ультрафіолетового, інфрачервоного та електромагнітного випромінювання на організм людини. Методи профілактики.

Тема 32. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні іонізуючої радіації в лікувальних закладах.

Закриті та відкриті джерела іонізуючого випромінювання. Правила роботи з ними. Методи захисту від іонізуючої радіації (кількістю, відстанню, часом, екрануванням). Радіонукліди, як потенційні джерела внутрішнього опромінення.

Профілактичні заходи.

Тема 33. Радіаційне забруднення довкілля. Гігієнічні аспекти аварії на Чорнобильській АЕС.

Особливості аварії на ЧАЕС. Загальні уявлення про концепцію проживання населення України на територіях з підвищеними рівнями радіоактивного забруднення, внаслідок аварії на ЧАЕС. Категорії постраждалих і шляхи впливу аварії на здоров'я. Медичні наслідки аварії на ЧАЕС для населення України

Тема 34. Узагальнююче заняття з практичних навичок щодо способів та методів захисту медичного персоналу та пацієнтів від впливу іонізуючих та неіонізуючих випромінювань.

Змістовий модуль 5. «Гігієна дітей та підлітків»

Тема 35. Гігієнічні методи оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків. Соматометрія, соматоскопія та фізіометрія.

Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків (метод сигмальних відхилень, оцінка за шкалами регресії, комплексний та центильний методи). Методи оцінки стану здоров'я та фізичного розвитку організованих дитячих колективів. Задачі лікаря щодо організації та проведення оздоровчих заходів в дитячих колективах (школах, гімназіях, ліцеях, коледжах, інтернатах, ПТУ, дитячих будинках, дошкільних закладах, таборах праці та відпочинку, позашкільних закладах). Система управління станом здоров'я дітей і підлітків. Роль сімейного лікаря у формуванні сприятливих гігієнічних умов виховання та навчання дитини.

Тема 36. Профілактика захворювань дітей та підлітків, обумовлених умовами навчально-виховного процесу.

Чинники та умови навколишнього середовища і навчально-виховного процесу, що впливають на здоров'я дітей і підлітків. Порушення у стані здоров'я та захворювання, які зумовлені дією чинників навколишнього середовища та умов перебування учнів у навчальних закладах. Гігієнічні вимоги до земельної ділянки, будівлі та групової секції дитячого дошкільного закладу. Принцип групової ізоляції та його значення.

Змістовий модуль 6. «Основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій»

Тема 37. Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів ЛПЗ.

Значення оптимального гігієнічного режиму лікувально-профілактичних закладів для підвищення ефективності лікування хворих, профілактики внутрішньолікарняних інфекцій, створення безпечних умов праці персоналу та їх поліпшення. Сучасні системи забудови лікарень (централізована, блочна, децентралізована, павільйонна, змішана), їх порівняльна гігієнічна оцінка, перспективи удосконалення. Гігієнічні вимоги до земельних ділянок розміщення лікарень.

Тема 38. Фактори, що сприяють розповсюдженню ВЛІ. Методи і види дезінфекції, як фактор профілактики ВЛІ. Контроль.

Класифікація ВЛІ. Методи передачі ВЛІ у різних структурних підрозділах ЛПУ. Специфічні та неспецифічні заходи профілактики. Дезінфекція, дезінсекція та дератизація.

Змістовий модуль 7. «Лікувальне харчування у лікувально-профілактичних закладах»

Тема 39. Основи дієтичного харчування у терапевтичних, хірургічних, онкологічних та гастроентерологічних відділеннях.

Особливості харчування хворих з урахуванням особливості патогенезу, клінічного перебігу, стадії хвороби пацієнта, його приналежності до трофологічної групи, фізіологічного стану, індивідуальних особливостей організму, оптимальних шляхів та способів надходження в організм поживних речовин тощо. Організація системи лікувального харчування відповідно до Наказу №931 «Про удосконалення організації лікувального харчування та роботи дієтологічної системи в Україні»

Тема 40. Основи дієтичного харчування у дитячих лікарнях та відділеннях.

Організація системи лікувального харчування у дитячих лікарнях та відділеннях відповідно до Наказу №931 «Про удосконалення організації лікувального харчування та роботи дієтологічної системи в Україні»

Тема 41. Норми харчування вагітної та породіллі.

Організація системи лікувального харчування у вагітної та породіллі відповідно до Наказу

Змістовий модуль 8. «Військова гігієна»

Тема 42. Гігієнічна оцінка польового розміщення військових та цивільних формувань під час війни.

Гігієна польового розміщення військ та населення. Типи польового житла, їх гігієнічна оцінка. Розміщення у населених пунктах, перспективні польові споруди. Поняття про фортифікаційні споруди, їх типи, характеристика основних вимог до них (придатність до проживання). Особливості мікроклімату та хімічного складу повітря у закритих фортифікаційних спорудах та їх вплив на організм.

Санітарний нагляд за лазнево-пральним обслуговуванням особового складу формувань і потерпілого населення.

Санітарно-гігієнічний контроль за утриманням та очищенням місць розташування військ та потерпілого населення у польових умовах.

Порядок збирання та поховання загиблих. Обов'язки військово-медичної служби.

Тема 43. Санітарно-гігієнічний нагляд за харчуванням та водопостачанням військових формувань у польових умовах.

Організація і проведення санітарного нагляду за харчуванням та водопостачанням Збройних Сил України, воєнізованих формувань і потерпілого населення в умовах надзвичайних станів мирного часу та у воєнний час. Обов'язки різних служб з організації водопостачання особового складу Збройних сил України та інших формувань в умовах надзвичайних станів мирного часу та у воєнний час. Організація та проведення розвідки джерел води. Вибір джерел води та оцінка їх якості за допомогою табельних засобів.

Оцінка якості продуктів харчування та води. Табельні комплекти і прилади, їх тактико-технічні дані, методи дослідження.

Пункти польового водопостачання, гігієнічні вимоги до їх устаткування

Організація і проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням, дезактивацією води в умовах надзвичайних ситуацій. Очистка, знезараження, знешкодження ОР, дезактивація, опріснення води у польових умовах, при надзвичайних ситуаціях і на воєнний час.

4. Структура навчальної дисципліни

2 курс

Назви тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		лекції	семінари	практичні	лабораторні	СРС
Змістовий модуль 1. Комунальна гігієна						
Тема 1. Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, методи гігієнічних досліджень. Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, зв'язок з іншими науками.	4	2		2		
Тема 2. Гігієнічне значення сонячної радіації.	4					4
Тема 3. Гігієнічне	4					4

значення складових біосфери (атмосфери, гідросфери, літосфери).						
Тема 4. Гігієна погоди та клімату. Акліматизація, геліометеотропні реакції та їх профілактика, біоетичні засади оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.	4					4
Тема 5. Гігієна населених місць. Гігієна житла. Мікроклімат, опалення, вентиляція, природне та штучне освітлення, методи їх вимірювання і гігієнічна оцінка.	2			2		
Тема 6 Вплив природного освітлення на організм здорової і хворої людини.	2			2		
Тема 7. Гігієнічна оцінка штучного освітлення в побутових і виробничих умовах.	6	2				4
Тема 8 Пил , профілактика захворювань обумовлених пилом. Вплив забруднень атмосферного повітря на організм людини. Методи оцінки. Вентиляція - як фактор оздоровлення повітряного середовища	2			2		
Тема 9 Фізіологічне , гігієнічне та епідеміологічне значення води. Джерела питного водопостачання , методи оцінки їх доброякісності .	2			2		

Тема 10. Значення органолептичних показників води, як показник доброякісності. Нормування. Хімічний склад питної води, як показник доброякісності та безпеки. Нормування.	2			2		
Тема 11. Епідеміологічна безпека водопостачання. Нормування.	2			2		
Тема 12. Гігієна ґрунту та очистка населених місць.	6	2				4
Тема 13. Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з гігієни водопостачання, мікроклімату та якості атмосферного повітря.	2			2		
<i>Разом за змістовим модулем I</i>	42	6		16		20
Змістовий модуль 2. «Гігієна харчування»						
Тема 14. Харчування і здоров'я людини. Розрахунок індивідуальних потреб організму у основних нутрієнтах. Енерговитрати. Харчовий статус.	4	2		2		
Тема 15. Жиророзчинні вітаміни. Їх фізіологічне значення. Профілактика гіпо- та гіпервітамінозів.	1			1		
Тема 16. Водорозчинні вітаміни. Їх фізіологічне значення. Профілактика гіповітамінозів.	1			1		
Тема 17. Роль і значення продуктів тваринного	2			2		

походження в харчуванні. М'ясо, риба, птиця, яйця.						
Тема 18. Роль і значення молока, молочних продуктів у харчуванні.	2			2		
Тема 19. Роль і значення продуктів рослинного походження у харчуванні.	2			2		
Тема 20. Профілактика харчових отруєнь мікробного походження	1			1		
Тема 21. Профілактика харчових отруєнь немікробного походження.	3	2		1		
Тема 22. Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з дослідження продуктів харчування на бактеріологічне, хімічне, паразитологічне забруднення та ознаки фальсифікації.	2			2		
<i>Разом за змістовим модулем 2</i>	18	4		14		0
Змістовий модуль 3. «Гігієна праці»						
Тема 23. Робота і праця – визначення понять. Основні форми робочої діяльності. Працездатність та її фази. Втома та перевтома. Синдром професійного вигорання.	4	2		2		
Тема 24. Профілактика захворювань, обумовлених фізичними факторами виробничого середовища.	1			1		
Тема 25. Профілактика захворювань,	1			1		

обумовлених хімічними та біологічними факторами виробничого середовища.						
Тема 26. Гігієнічна оцінка умов праці медичного персоналу різних структурних підрозділів ЛПУ.	1			1		
Тема 27. Особливості умов праці медичних працівників під час надзвичайних ситуацій.	1			1		
Тема 28. Професійні захворювання і отруєння та їх профілактика.	6	2				4
Тема 29. Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з Визначення шкідливих та небезпечних показників у межах робочої зони.	2			2		
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	16	4		8		4
Змістовий модуль 4. «Радіаційна гігієна»						
Тема 30. Гігієнічна оцінка впливу іонізуючого випромінювання на організм людини. Методи профілактики.	3	2		1		
Тема 31. Гігієнічна оцінка впливу неіонізуючого випромінювання на організм людини. Методи профілактики.	1			1		
Тема 32. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні іонізуючої радіації в лікувальних закладах.	2			2		

Тема 33. Радіаційне забруднення довкілля. Гігієнічні аспекти аварії на Чорнобильській АЕС.	6	2				4
Тема 34. Узагальнююче заняття з практичних навичок щодо способів та методів захисту медичного персоналу та пацієнтів від впливу іонізуючих та неіонізуючих випромінювань	2			2		
<i>Разом за змістовим модулем 4</i>	14	4		6		4
ВСЬОГО	90	18		44		28

6 курс

Змістовий модуль 5. «Гігієна дітей та підлітків»						
Тема 35. Гігієнічні методи оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків. Соматометрія, соматоскопія та фізіометрія.	6			2		4
Тема 36. Профілактика захворювань дітей та підлітків, обумовлених умовами навчально-виховного процесу.	6			2		4
<i>Разом за змістовим модулем 5</i>	12			4		8
Змістовий модуль 6. «Основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій»						
Тема 37. Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів ЛПЗ.	6			2		4
Тема 38. Фактори, що сприяють розповсюдженню ВЛІ. Методи і види дезінфекції, як фактор профілактики ВЛІ. Контроль.	6			2		4
<i>Разом за змістовим модулем 6</i>	12			4		8
Змістовий модуль 7. «Лікувальне харчування у лікувально-профілактичних закладах»						
Тема 39. Основи	6			2		4

дієтичного харчування у терапевтичних, хірургічних, онкологічних та гастроентерологічних відділеннях.						
Тема 40. Основи дієтичного харчування у дитячих лікарнях та відділеннях.	6			2		4
Тема 41. Норми харчування вагітної та породіллі.	6			2		4
<i>Разом за змістовим модулем 7</i>	18			6		12
Змістовий модуль 8. «Військова гігієна»						
Тема 42 Гігієнічна оцінка польового розміщення військових та цивільних формувань під час війни.	8			2		6
Тема 43. Санітарно-гігієнічний нагляд за харчуванням та водопостачанням військових формувань у польових умовах.	8			2		6
<i>Разом за змістовим модулем 7</i>	16			4		
<i>Диференційний залік</i>	2			2		
<i>Разом</i>	60			20		40

5. Теми лекційних / семінарських / практичних / лабораторних занять

5.1 Теми лекційних занять

2 курс

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, методи гігієнічних досліджень. Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, зв'язок з іншими науками.	2
2.	Гігієнічна оцінка штучного освітлення в побутових умовах	2
3.	Гігієна ґрунту та очистка населених місць	2
4.	Харчування і здоров'я людини. Розрахунок індивідуальних потреб організму у основних нутрієнтах. Енерговитрати. Харчовий статус.	2
5.	Профілактика харчових отруєнь мікробного та немікробного походження	2

6.	Робота і праця – визначення понять. Основні форми робочої діяльності. Працездатність та її фази. Втома та перевтома. Синдром професійного вигорання.	2
7.	Гігієнічна оцінка впливу іонізуючого та неіонізуючого випромінювання на організм людини. Методи профілактики.	2
8.	Радіаційне забруднення довкілля. Гігієнічні аспекти аварії на ЧАЕС.	2
	<i>РАЗОМ</i>	<i>18</i>

6 курс

5.1. Теми лекційних занять - не передбачено

5.2. Теми семінарських занять

Семінарські заняття не передбачені.

5.3. Теми практичних занять

2 курс

№ п/п	Назва теми	К-сть годин
1	Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, методи гігієнічних досліджень. Гігієна як наука, її мета, завдання, зміст, зв'язок з іншими науками.	2
2	Гігієна населених місць. Гігієна житла. Мікроклімат, опалення, вентиляція, природне та штучне освітлення, методи їх вимірювання і гігієнічна оцінка.	2
3	Вплив природного освітлення на організм здорової і хворої людини.	2
4	Пил, профілактика захворювань обумовлених пилом. Вплив забруднень атмосферного повітря на організм людини. Методи оцінки. Вентиляція - як фактор оздоровлення повітряного середовища	2
5	Фізіологічне, гігієнічне та епідеміологічне значення води. Джерела питного водопостачання, методи оцінки їх доброякісності.	2
6	Значення органолептичних показників води, як показник доброякісності. Нормування. Хімічний склад питної води, як показник доброякісності та безпеки. Нормування.	2
7	Епідеміологічна безпека водопостачання. Нормування.	2
8	Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з гігієни водопостачання, мікроклімату та якості атмосферного повітря.	2
9	Харчування і здоров'я людини. Розрахунок індивідуальних потреб організму у основних нутрієнтах. Енерговитрати. Харчовий статус.	2
10	Жиророзчинні вітаміни. Їх фізіологічне значення. Профілактика гіпо- та гіпервітамінозів.	1
11	Водорозчинні вітаміни. Їх фізіологічне значення. Профілактика гіповітамінозів.	1
12	Роль і значення продуктів тваринного походження в харчуванні. М'ясо, риба, птиця, яйця.	2
13	Роль і значення молока, молочних продуктів у харчуванні.	2
14	Роль і значення продуктів рослинного походження у харчуванні.	2

15	Профілактика харчових отруень мікробного походження	1
16	Профілактика харчових отруень немікробного походження.	1
17	Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з дослідження продуктів харчування на бактеріологічне, хімічне, паразитологічне забруднення та ознаки фальсифікації.	2
18	Робота і праця – визначення понять. Основні форми робочої діяльності. Працездатність та її фази. Втома та перевтома. Синдром професійного вигорання.	2
19	Профілактика захворювань, обумовуваних фізичними факторами виробничого середовища.	1
20	Профілактика захворювань, обумовуваних хімічними та біологічними факторами виробничого середовища.	1
21	Гігієнічна оцінка умов праці медичного персоналу різних структурних підрозділів ЛПУ.	1
22	Особливості умов праці медичних працівників під час надзвичайних ситуацій.	1
23	Узагальнююче заняття з теоретичної підготовки та практичних навичок з визначення шкідливих та небезпечних показників у межах робочої зони.	2
24	Гігієнічна оцінка впливу іонізуючого випромінювання на організм людини. Методи профілактики.	1
25	Гігієнічна оцінка впливу неіонізуючого випромінювання на організм людини. Методи профілактики.	1
26	Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні іонізуючої радіації в лікувальних закладах.	2
27	Узагальнююче заняття з практичних навичок щодо способів та методів захисту медичного персоналу та пацієнтів від впливу іонізуючих та неіонізуючих випромінювань.	2
Разом		44

6 курс

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гігієнічні методи оцінки фізичного розвитку дітей та підлітків. Соматометрія, соматоскопія та фізіометрія.	2
2.	Профілактика захворювань дітей та підлітків, обумовлених умовами навчально-виховного процесу.	2
3.	Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів ЛПЗ.	2
4.	Фактори, що сприяють розповсюдженню ВЛІ. Методи і види дезінфекції, як фактор профілактики ВЛІ. Контроль	2
5.	Основи дієтичного харчування у терапевтичних, хірургічних, онкологічних та гастроентерологічних відділеннях.	2
6.	Основи дієтичного харчування у дитячих лікарнях та відділеннях.	2

7.	Норми харчування вагітної та породіллі.	2
8.	Гігієнічна оцінка польового розміщення військових та цивільних формувань під час війни.	2
9.	Санітарно-гігієнічний нагляд за харчуванням та водопостачанням військових формувань у польових умовах.	2
10.	Диференційний залік	2
	<i>РАЗОМ</i>	20

5.4. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

2 курс

№	Назва теми / види завдань	Кіл-ть годин
1.	Тема 2. Підготовка до практичних занять 1-2	4
2.	Тема 3. Підготовка до практичних занять 3-6	4
3.	Тема 4. Підготовка до практичних занять 7-9	4
4.	Тема 7. Підготовка до практичних занять 10-12	4
5.	Тема 12. Підготовка до практичних занять 13-16	4
6.	Тема 28. Підготовка до практичних занять 18-20	4
7.	Тема 33. Підготовка до практичних занять 21-22	4
	Разом	28

6 курс

№	Назва теми / види завдань	Кіл-ть годин
1.	Тема 35. Підготовка до практичного заняття 1	4
2.	Тема 36. Підготовка до практичного заняття 2	4
3.	Тема 37. Підготовка до практичного заняття 3	4
4.	Тема 38. Підготовка до практичного заняття 4	4
5.	Тема 39. Підготовка до практичного заняття 5	4
6.	Тема 40. Підготовка до практичного заняття 6	4
7.	Тема 41. Підготовка до практичного заняття 7	4
8.	Тема 42. Підготовка до практичного заняття 8	6
9.	Тема 43. Підготовка до практичних занять 9-10	6
	Разом	40

7. Методи навчання

2 курс

Лекції: мультимедійні презентації.

Практичні заняття: бесіда, вирішення ситуаційних задач, відпрацювання навичок, заповнення протоколів за темою занять, виконання лабораторних досліджень.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами.

6 курс

Практичні заняття: бесіда, вирішення ситуаційних задач, відпрацювання навичок, заповнення протоколів за темою занять, виконання лабораторних досліджень.

Самостійна робота: самостійна робота з рекомендованою основною та додатковою літературою, з електронними інформаційними ресурсами, самостійна робота з банком тестових завдань Крок-2

8. Форми контролю та методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Поточний контроль (2 курс): усне опитування, тестування, розв'язання ситуаційних завдань, оцінювання активності на занятті.

Оцінювання поточної навчальної діяльності на практичному занятті:

1. Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:
  - методи: опитування, вирішення ситуаційної задачі
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.
2. Оцінка практичних навичок з теми заняття:
  - методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
  - максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

Оцінка за одне практичне заняття є середньоарифметичною за всіма складовими і може мати лише цілу величину (5, 4, 3, 2), яка округлюється за методом статистики.

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті (для 2 та 6 курсу)

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час лабораторних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, демонструє практичні навички під час лабораторних та досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, демонструє практичні навички лабораторних досліджень з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, не демонструє практичні навички лабораторних досліджень.

Підсумковий контроль на 2 курсі: залік

До заліку допускаються здобувачі вищої освіти, які не мають академічної заборгованості, та середній бал яких складає не нижче 3,0 (120 балів)

Залік проводиться у здобувачів освіти на останньому занятті з освітньої компоненти шляхом усного опитування та тестування. Оцінюється за двобальною шкалою:

– оцінка «зараховано» виставляється здобувачу, який виконав робочу програму освітньої компоненти, не має академічної заборгованості, склав залік з освітньої компоненти; рівень компетентності – високий (творчий);

– оцінка «не зараховано» виставляється здобувачу, який не виконав робочу програму освітньої компоненти, має академічну заборгованість (середній бал нижче ніж 3,0 (120 балів) та/або пропуски занять); рівень компетентності – низький (рецептивно-продуктивний)

Підсумковий контроль на 6 курсі: диференційний залік

Диференційний залік проводиться на останньому занятті з освітньої компоненти шляхом співбесіди зі здобувачем

Здобувач допускається до дифзаліку за умови виконання вимог навчальної програми та в разі, якщо за поточну навчальну діяльність він отримав не менше 3,00 балів і склав тестовий контроль за тестами «Крок-2» не менш ніж на 90% (50 завдань).

Тестовий контроль проводиться в Навчально-виробничому комплексі інноваційних технологій навчання, інформатизації та безперервної освіти ОНМедУ в останній день освітньої компоненти.

Оцінювання результатів навчання під час підсумкового контролю

Зміст оцінюваної діяльності	Кількість балів
Вирішення санітарно-гігієнічної задачі	1
Відповідь на теоретичні запитання.	2
Оцінка даних лабораторних досліджень	1
Практичне завдання за типом ОСКІ.	1

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на диференційному заліку

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач освіти правильно, точно і повно виконав всі завдання, чітко і логічно відповів на поставлені запитання. Ґрунтовно і всебічно знає зміст теоретичних питань, вільно володіє професійною та науковою термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. При вирішенні задачі правильно інтерпретував результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, правильно відповідав на всі поставлені питання і переконливо обґрунтовував свою точку зору, міг запропонувати та обґрунтувати альтернативний варіант рішення з окремих питань. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ правильно демонстрував виконання практичних навичок, точно дотримувався алгоритму їхнього виконання.
Добре «4»	Здобувач освіти достатньо повно виконав всі завдання, чітко і логічно відповів на поставлені запитання. Достатньо глибоко і всебічно знає зміст теоретичних питань, володіє професійною та науковою термінологією. Логічно мислить і будує відповідь, використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускає несуттєві помилки, які усуваються самим здобувачем, коли на них вказує викладач. При вирішенні задачі припускався несуттєвих помилок чи неточностей в інтерпретації результатів клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, без суттєвих помилок відповідав на всі поставлені питання, повно обґрунтовував свою точку зору, проте пропозиція альтернативного варіанту викликала утруднення. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ допустив незначні похибки в алгоритмі та техніці виконання навички, виправлені за вказівкою викладача.
Задовільно «3»	Здобувач освіти у неповному обсязі виконав всі завдання, відповіді на додаткові та навідні запитання мають нечіткий, розпливчастий характер. Володіє основним обсягом теоретичних знань, неточно використовує професійну та наукову термінологію. Відчуває значні труднощі при

	побудові самостійної логічної відповіді, у застосуванні теоретичних знань при аналізі практичних завдань. У відповідях мають місце суттєві помилки. При вирішенні задачі з помилками інтерпретував результати клінічних, лабораторних та інструментальних досліджень, не знав окремих деталей, допускав неточності у відповідях на питання, недостатньо правильно обґрунтовував свої відповіді та трактував формулювання, відчував труднощі у виконанні завдань та пропозиції альтернативних варіантів. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ припустився значних похибок у алгоритмі та техніці виконання навички.
Незадовільно «2»	Здобувач освіти не виконав завдання, у більшості випадків не дав відповіді на додаткові та навідні запитання. Не опанував основний обсяг теоретичних знань, виявив низький рівень володіння професійною та науковою термінологією. Відповіді на питання є фрагментарними, непослідовними, нелогічними, не може застосовувати теоретичні знання при аналізі практичних завдань. У відповідях має місце значна кількість грубих помилок. При вирішенні задачі не міг інтерпретувати отримані результати лабораторних та інструментальних досліджень, відповісти на поставлені питання, або допускав у відповідях суттєві помилки; не міг обґрунтувати свої рішення чи робив це не переконливо. Альтернативних варіантів не пропонував. При розв'язанні практичного завдання за типом ОСКІ не продемонстрував або припустився грубих помилок і похибок в алгоритмі та техніці виконання навички.

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

6 курс

Оцінка за дисципліну складається на 50% з оцінки за поточну успішність та на 50% з оцінки за дифзалік.

Середній бал за дисципліну переводиться у національну оцінку та конвертується у бали за багатобальною шкалою (200-бальною шкалою).

Конвертація традиційної оцінки в 200-бальну виконується інформаційно-технічний відділ Університету програмою «Контингент» за формулою:

Середній бал успішності (поточної успішності з дисципліни) x 40

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну

Національна оцінка за дисципліну	Сума балів за дисципліну
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

За *рейтинговою шкалою ECTS* оцінюються досягнення здобувачів вищої освіти з освітньої компоненти, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів, шляхом ранжування, а саме:

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів
D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

10. Методичне забезпечення

- Робоча програма навчальної дисципліни
- Силабус
- Методичні розробки до лекцій
- Методичні розробки до практичних занять
- Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти
- Мультимедійні презентації
- Ситуаційні завдання
- Електронний банк тестових завдань за підрозділами з дисципліни

Навчально-методична література:

1. Пропедевтика гігієни; підручник: у 2 т. Т1/ В.В. Бабієнко, А.В. Мокієнко – Одеса: Прес-курсер, 2022. 400с.
2. Пропедевтика гігієни; підручник: у 2 т. Т2/ В.В. Бабієнко, А.В. Мокієнко – Одеса: Прес-курсер, 2022. 400с.
3. Гігієна води та водопостачання населених місць: навчальний посібник/ Бабієнко В.В, Мокієнко А.В. – Одеса: Прес-курсер, 2021, 327 с.

11. Перелік питань до підсумкового контролю

для 2 курсу

1. Мікроклімат: поняття, види мікроклімату, параметри мікроклімату у приміщеннях лікувально-профілактичних закладів.
2. Види не іонізуючих випромінювань: гігієнічна характеристика, методи визначення. Біологічна дія. Використання в медичній практиці.
3. Клімат. Фактори що його формують та характеризують. Клімати України та їх використання з лікувально-профілактичною метою.
4. Вентиляція приміщень та її гігієнічне значення. Види вентиляції. Показники ефективності вентиляції методика визначення
5. Антропотоксини: поняття, види антропотоксинів, вплив на організм, профілактика
6. Гігієнічне значення природного освітлення. Види освітлення приміщень лікувальних закладів, методика визначення. Вплив освітлення на циркадні ритми організму.
7. Класифікація забруднювачів атмосферного повітря, вплив на організм людини.
8. Види джерел централізованого водопостачання. Формування їх складу, порівнювальна гігієнічна характеристика
9. Основні методи очищення питної води, їх характеристика.
10. Класифікація захворювань, що передаються при вживанні питної води. Залежність розвитку ендемічних захворювань від її мінерального складу.
11. Показники органолептичних властивостей води, їх гігієнічне значення. Методика визначення запаху, смаку, прозорості, кольоровості питної води. Нормативи.
12. Методи санітарно-гігієнічного дослідження джерела водопостачання. Значення географічних, геологічних, топографічних факторів у формуванні якості води.
13. Бактеріологічні показники якості води, нормативи, гігієнічне значення, методика визначення.
14. Хімічні показники якості води, нормативи, гігієнічне значення.
15. Методичні основи обґрунтування та принципи нормування харчування основних груп населення.
16. Аліментарні захворювання: поняття, етіопатогенетична класифікація.
17. Фізіологічне значення білків в харчуванні, потреби організму в них, основні функції. Нормування тваринного та рослинного білка для різних категорій населення.
18. Фізіологічне значення жирів в харчуванні, потреби організму в них, основні функції. Харчові жири тваринного та рослинного походження, їх харчова та біологічна цінність. Захворювання пов'язані з недостатністю ПНЖК.

19. Фізіологічне значення вуглеводів в харчуванні, потреби організму в них, основні функції. Класифікація вуглеводів. Гігієнічне значення клітковини.
20. Фізіологічне значення вітамінів в харчуванні, потреби організму в них, основні джерела. Класифікація вітамінів. Гіпер – та гіповітамінози (авітамінози).
21. Мінеральні солі їх фізіолого-гігієнічне значення, потреби в них. Захворювання пов'язані з недостатністю мінеральних солей.
22. Поняття про харчовий статус, види харчового статусу, методика оцінки та її показники. Основні критерії оцінки енергетичної адекватності харчування
23. Кількісна та якісна повноцінність харчування. Поняття про збалансованість раціону. Методи оцінки харчового раціону за меню-розкладкою.
24. Режим харчування, його гігієнічне обґрунтування, відсоткове розподілення їжі при 3-разовому харчування.
25. Харчова та біологічна цінність овочів, фруктів, ягід, використання в раціональному харчуванні
26. Харчова та біологічна цінність продуктів тваринного походження (молоко та молочні вироби), їх гігієнічна оцінка. Визначення доброякісності.
27. Харчова та біологічна цінність продуктів тваринного походження (м'ясо та м'ясні продукти), їх гігієнічна оцінка. Визначення доброякісності.
28. Харчова та біологічна цінність продуктів тваринного походження (риба та рибні продукти), їх гігієнічна оцінка. Визначення доброякісності.
29. Етіопатогенетична класифікація харчових отруєнь, відмінність від харчових інфекцій, профілактичні заходи.
30. Харчові токсикоінфекції, етіологія, патогенез, умови виникнення, профілактичні заходи.
31. Харчові отруєння продуктами, отруйними по своїй природі, профілактичні заходи.
32. Харчові отруєння продуктами тваринного походження, отруйними при певних умовах.
33. Харчові отруєння рослинними продуктами, що набули отруйні якостей за певних умов, профілактичні заходи.
34. Класифікація вітамінів та їх вплив на організм людини. Вітамно зберігаючи методи приготування та консервування їжі.
35. Класифікація захворювань що виникають при нераціональному харчуванні.
36. Харчові отруєння не мікробної природи. Отруєння ксенобіотиками: поняття, захворювання, що виникають при їх вживанні, профілактика.
37. Захворювання, що пов'язані з харчовою непереносимістю: класифікація, профілактика.
38. Робота і праця, визначення понять, соціально-гігієнічне значення праці.
39. Зміни фізіологічних процесів в організмі людини під час виконання роботи та їх фізіолого-гігієнічна оцінка.
40. Працездатність, її фази.
41. Втома та перевтома, заходи попередження перевтоми.
42. Поняття про професійні шкідливості та професійні захворювання, їх класифікація.
43. Монотонність праці, її профілактика.
44. Поняття про важкість та напруженість праці.
45. Вплив пилу на організм людини. Класифікація пилу. Пневмоконіози: умови виникнення, профілактика.
46. Отруєння ртуттю, методи визначення, нормування, профілактичні заходи.
47. Отруєння свинцем, методи визначення, нормування, профілактичні заходи.
48. Гігієнічна оцінка шуму, вплив на організм, класифікація, нормативи, профілактика.
49. Гігієнічна оцінка вібрації, вплив на організм, класифікація, нормативи, профілактика.
50. Види іонізуючого випромінювання, їх властивості, нормативи, методи визначення.
51. Основні принципи захисту від іонізуючого випромінювання, особливості захисту від різних видів випромінювання.
52. Види забудівлі лікарняних закладів. Переваги та недоліки.
53. Природне та штучне освітлення лікарняних приміщень (операційні, маніпуляційні, палати, кабінети лікарів) методи оцінки, нормування.

54. Внутрішньо лікарняні інфекцій. Класифікація, види та методи дезінфекції Методи профілактики внутрішньо лікарняних інфекцій
55. Санітарні показники чистоти повітря основних приміщень ЛПЗ. Обладнання для визначення забруднення, нормування..

для 6 курсу

1. Гігієнічна оцінка фізичного розвитку дітей та підлітків, методичні підходи до оцінки соматометричних показників.
2. Гігієнічна оцінка фізичного розвитку дітей та підлітків, методичні підходи до оцінки соматоскопічних показників.
3. Гігієнічна оцінка фізичного розвитку дітей та підлітків, методичні підходи до оцінки фізіометричних показників.
4. Лікарський контроль за загартуванням дітей. Види загартування. Методика проведення водних процедур.
5. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів.
6. Організація санітарного нагляду за польовим розміщенням військових і цивільних формувань при надзвичайних ситуаціях.
7. Вимоги до вибору ділянки для польового розміщення військових і цивільних формувань з метою польових навчань і при ліквідації наслідків катастроф чи інших надзвичайних ситуаціях.
8. Закриті фортифікаційні споруди (сховища), елементи планування, нормативи площі, кубатури, ГДК диоксиду вуглецю, санітарний благоустрій. Повітрязабезпечення сховищ, фільтровентиляційні агрегати.
9. Методи і засоби медичного контролю за розміщенням військових та цивільних формувань у польових умовах, в оборонних і захисних спорудах.
10. Гігієнічні вимоги до обладнання залізничних вагонів для преревезення формувань.
11. Медичний контроль за організацією гігієнічного забезпечення особового складу формувань при перевезенні різними видами транспорту.
12. Організація харчування військових та цивільних формувань у польових умовах при надзвичайних ситуаціях і під час війни, його форми (колективне, групове, індивідуальне). Батальйонні пункти харчування, типи польових кухонь, інших засобів.
13. Військові пайки, пайки формувань цивільної оборони, їх гігієнічна характеристика.
14. Обов'язки медичної служби, методи і засоби гігієнічного контролю за повноцінністю та безпечністю харчування особового складу формувань і потерпілого населення в польових умовах при надзвичайних ситуаціях, в умовах бойових дій.
15. Інфекційні захворювання з аліментарним механізмом передачі, гельмінтози, харчові отруєння, методи їх розслідування і профілактика у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та під час війни.
16. Гігієнічна характеристика основних харчових продуктів, консервів, харчових концентратів.
17. Показники, які характеризують свіжість, товарні якості харчових продуктів, ознаки псування, епідеміологічної та токсикологічної небезпеки.
18. Табельні засоби (лабораторні комплекти та прилади), призначені для проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах.
19. Вимоги до якості питної води у воєнно-польових умовах, при надзвичайних ситуаціях.
20. Органолептичні, фізико-хімічні, бактеріологічні та інші показники якості води водоймищ та питної води.
21. Організація польового водопостачання військових і цивільних формувань. Пункти водопостачання, пункти водорозбору.
22. Методи і табельні засоби очистки, знезараження, опріснення, дезактивації води у польових умовах.
23. Перерахуйте методи і засоби гігієнічної оцінки важкості, інтенсивності, напруженості праці. Визначте, які фізіологічні та психофізіологічні методи можуть бути використані

- в умовах катастроф та інших надзвичайних ситуацій.
24. Гігієнічні вимоги до санітарного благоустрою інженерно – фортифікаційних споруд
  25. Вимоги до споруд, заглиблених у землю (землянок, бліндажів, оборонних споруд) та умов перебування в них (площа, кубатура, вентиляція, опаленнятощо).
  26. Гігієнічне значення планування, обладнання, оптимального режиму експлуатації госпітальних закладів як умов підвищення ефективності лікування поранених, профілактики внутрішньолікарняних інфекцій та створення безпечних умов праці медичного персоналу.
  27. Гігієнічні особливості планування, санітарно-технічного обладнання, режиму експлуатації інфекційних, фтизіатричних та інших спеціалізованих відділень госпітальної бази.
  28. Організація харчування поранених та хворих у госпіталі та гігієнічний нагляд за його повноцінністю та безпечністю.
  29. Особиста гігієна поранених та медичного персоналу в системі охорони здоров'я та забезпечення сприятливих умов праці й профілактики внутрішньолікарняної інфекції та профзахворювань.
  30. Порохова хвороба, етіологія, патогенез, методи профілактики.

12. Рекомендована література

Основна:

1. Пропедевтика гігієни; підручник: у 2 т. Т1/ В.В. Бабієнко, А.В. Мокієнко – Одеса: Прес-курер, 2022. 400с.
2. Пропедевтика гігієни; підручник: у 2 т. Т2/ В.В. Бабієнко, А.В. Мокієнко – Одеса: Прес-курер, 2022. 400с.
3. Гігієна води та водопостачання населених місць: навчальний посібник/ Бабієнко В.В, Мокієнко А.В. – Одеса: Прес-курер, 2021, 327 с.

Додаткова:

1. Фармацевтична гігієна.: навчальний посібник/ В.В, Бабієнко, А.В. Мокієнко, О.А. Грузевський – Одеса: Прес-курер, 2022. 324с.
2. «Гігієна у практиці лікаря стоматолога»; навчально-методичний посібник/ Бабієнко В.В, Мокієнко А.В, Коболєв С.В./ Одеса: Прес-курер. 2022р. 180с.

13. Електронні інформаційні ресурси

1. <http://moz.gov.ua> – Міністерство охорони здоров'я України
2. www.ama-assn.org – Американська медична асоціація / American Medical Association
3. www.who.int – Всесвітня організація охорони здоров'я
4. www.dec.gov.ua/mtd/home/ - Державний експертний центр МОЗ України
5. <http://bma.org.uk> – Британська медична асоціація
6. www.gmc-uk.org - General Medical Council (GMC)
7. www.bundesaerztekammer.de – Німецька медична асоціація